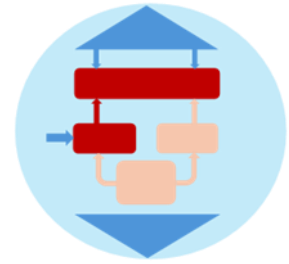

Verlag 2e werksessie ‘Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling’

1. Samenvatting

Op 5 juni 2024 vond de 2e werksessie van de deelexpeditie ‘Water, Bodem én Cultuurhistorie gezamenlijk sturend bij stedelijke ontwikkeling’ plaats in Arti Legi te Gouda. Deze deelexpeditie is een gezamenlijk initiatief van het Nationaal Kenniscentrum Bodemdaling en Funderingen (KBF) en het Gouds Watergilde. Het heeft als leidende gedachte dat bij besluitvorming over ruimtelijke ontwikkelingen in stedelijk gebied niet alleen ‘Water en Bodem’ sturend zouden moeten zijn maar ook de Cultuurhistorie van het betreffende gebied. De inhoudelijke onderbouwing en motivering hiervan is beschreven in de position paper van deze deelexpeditie (zie hierbij de position paper op [Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling \(WBCS\) - KBF](#)).

De tweede werksessie was een vervolg op een eerdere werksessie op 28 februari 2024 (zie hierbij het verslag op [Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling \(WBCS\) - KBF](#)). In de eerste sessie zijn drie kennisbehoeften geïdentificeerd, waarvan twee betrekking hebben op processen en instrumenten waarmee de inbreng van cultuurhistorie en erfgoed versterkt kan worden bij afwegingsprocessen zoals die plaatsvinden bij water- en bodem gestuurde ruimtelijke ordening. Een andere belangrijke uitkomst van de eerste sessie was dat er behoefte is aan het delen van data, casussen en bronnen die als voorbeeld kunnen dienen.

De tweede werksessie ging daar dan ook op in. Er waren presentaties van Boudewijn Goudswaard, senior adviseur erfgoed bij bureau The Missing Link, over ‘De kunst van het verbinden van ruimtelijke opgaves’ en Elisabeth Ruijgrok, omgevingseconoom bij het adviesbureau Witteveen+Bos, over ‘De maatschappelijke baten van erfgoed’. Boudewijn ging vooral in op samenwerkingsprocessen terwijl Elisabeth liet zien hoe een goede toepassing van een MKBA die samenwerking kan ondersteunen.

Daarna gingen de deelnemers aan het werk met de aangedragen kennis om deze beter in de vingers te krijgen. Na twee werksessies is er een dynamisch netwerk ontstaan van partijen die graag hun kennis met elkaar willen blijven delen.

Afgesproken is na de zomer een 3e werksessie te organiseren rond een concrete casus om de inzichten verder te verdiepen.

2. Deelnemers

Organisatie	Naam
The Missing Link	Boudewijn Goudswaard
Witteveen+Bos	Elizabeth Ruijgrok
Gemeente Gouda	Eliza van Rooijen
Erfgoed Leiden	Rients-Anne Slotema
Provincie Zuid-Holland	Erik Kuik
Provincie Zuid-Holland	Erik van Ooyen
Stowa	Arnout Linckens
Deltares	Stijn Peters
KBF	Corné Nijburg
Ministerie van I&W	Matthijs Verdaasdonk
Ministerie van I&W	Lisa Brakband
Funderingsloket Haarlem	Jan-Cees Kok
Gemeente Rotterdam	Annette Zwinderman
WB de Ruimte	Heleen Sarink
Watergilde Gouda	Tom Schilperoort
Watergilde Gouda	Jaco Mebius
Watergilde Gouda	Peter van den Berg

3. Programma

13.00 uur	Inloop
13.30 uur	Welkom en voorstelrondje
13.35 uur	Terugblik op 1 ^e sessie
13.40 uur	Toelichting op het programma
13.45 uur	Presentatie door Boudewijn Goudswaard: De kunst van het verbinden van ruimtelijke opgaves
14.15 uur	Presentatie door Elisabeth Ruijgrok: De maatschappelijke baten van erfgoed
14.45 uur	Pauze
15.15 uur	Boudewijn + Elisabeth: Aan het werk aan de hand van een concrete casus
16.15 uur	Vooruitblik naar 3 ^e sessie
16.30 uur	Sluiting

4. Presentatie Boudewijn Goudswaard: de kunst van het verbinden van ruimtelijke opgaves

Boudewijn Goudswaard is archeoloog en eigenaar-directeur van het bureau 'The Missing Link'. Zijn verhaal concentreerde zich op het 'erfgoedinclusief' ontwerpen van projecten. De stelling dat alles in de omgeving erfgoed is vormde het startpunt van zijn betoog. Een ontwerpproces kan zich richten op het verbinden van de erfgoedwaarde van een plaats met de straatwaarde, de economische waarde en de toekomstwaarde. De kunst is om erfgoed van hindermacht te veranderen in een ontwikkelmacht.

Boudewijn liet in zijn verhaal zien dat een erfgoed-inclusief ontwerp kan ontstaan door eerst het brede verhaal van de locatie waar een project zich afspeelt te vertellen. Dit kan door te brainstormen en informatie te verzamelen over de omgeving, waarbij stappen in de geschiedenis duidelijk worden en verhalen die daarbij horen. Door vervolgens keuzes te maken welke historische laag essentieel is voor het project en de omgeving kan een gedragen identiteit participatief bepaald worden. Met het ontwikkelen en benutten van erfgoed wordt het beleefbaar en kan het behouden worden. In bijgevoegde sheets zijn de verschillende stappen in het ontwerpproces rijk geïllustreerd. (Zie presentatie Maatschappelijke baten van erfgoed op [Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling \(WBCS\) - KBF](#))

5. Presentatie Elizabeth Ruijgrok (Witteveen+Bos): de maatschappelijke baten van erfgoed

In een interessante presentatie ging Elizabeth Ruijgrok (omgevingseconoom bij Witteveen+Bos) in op de rol die de Maatschappelijk Kosten Baten Analyse (MKBA) speelt bij ruimtelijke opgaven. De presentatie maakte duidelijk dat een MKBA een belangrijk instrument is om cultuur-historische waarden / erfgoed mee te wegen bij ruimtelijke opgaven.

Cruciaal is dat bij een MKBA niet alleen direct incasseerbare financiële baten worden meegenomen, maar ook sociaaleconomische baten die niet direct incasseerbaar zijn. Deze zijn echter vaak van belang voor welzijn en welvaart nu en in de toekomst. In een MKBA wordt voor alle baten gerekend met kengetallen die zijn gestandaardiseerd en door PBL en CPB zijn vastgesteld.

Om cultuurhistorie goed mee te wegen is het wel belangrijk dat (het belang van) cultuurhistorie al in de ontwerpfase van een project wordt meegenomen. Door verschillende ontwerpen in een MKBA te vergelijken kun je vervolgens bepalen wat de baten zijn van meer of minder aandacht voor cultuurhistorie. Hoe eerder je cultuurhistorie meeneemt in een ontwerp, hoe beter dit zichtbaar wordt. Een MKBA doet hetzelfde voor andere belangrijke ‘zachte’ factoren, zoals biodiversiteit en klimaatverandering, maar neemt ook de ‘harde’ financiële en economische aspecten mee.

Een aantal interessante voorbeelden maakte duidelijk dat het inbrengen van cultuurhistorie in het ontwerp belangrijke baten in beeld brengt. Dit kan de doorslag geven om voor een bepaald ontwerp te kiezen bij een ruimtelijke opgave. Mooie voorbeelden hiervan zijn de verbetering van de Waterlandse Zeedijk en de aanpak van bodemdaling in het Friese veenweidegebied. Voor verdere details zie de presentatie.

In haar presentatie zit ook een handig overzicht van beschikbare informatie. (Zie presentatie van Elisabeth Ruijgrok op [Water, Bodem en Cultuurhistorie samen sturend bij stedelijke ontwikkeling \(WBCS\) - KBF](#))

6. Case study

In drie groepen hebben vervolgens de deelnemers een fictieve case uitgewerkt. Het betrof een case uit Gouda, namelijk het gebied vanaf het begin van de Tiendeweg (waar de Tiendewegpoort heeft gestaan) tot en met Klein Amerika, een grote parkeerplaats met onder andere ruimte voor campers. Gevraagd werd na te denken over een ontwikkelplan voor dit gebied, met als randvoorwaarde dat er (minimaal) 50 woningen gerealiseerd zouden moeten worden.

Vanuit verschillende perspectieven werd een verhaal opgebouwd voor dit gebied. Hierbij brachten wij de inhoud van de presentatie van Boudewijn Goudswaard in praktijk. Iedere deelnemer van de groep vertegenwoordigde een bepaalde invalshoek. Vanuit het integrale verhaal werd vervolgens een concreet ontwikkelvoorstel voor dit gebied gemaakt en gepresenteerd.

Elisabeth gaf steeds feedback op de presentaties vanuit haar inbreng eerder deze middag met betrekking tot de kosten en baten van deze ontwikkelplannen.

7. Hoe verder?

Uit een rondvraag bij de deelnemers kwam naar voren dat behoefte bestaat aan ervaringen uit de praktijk. Daarom streven we ernaar om na de vakantie een volgende werksessie te organiseren die daar dieper op in gaat.

We denken daarbij aan een presentatie over recent opgedane ervaringen bij het inbrengen van cultuurhistorie en erfgoed in ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast willen we een 'real-life' casus bespreken, die ook ingaat op de rol die verschillende overheden spelen. Daarmee wordt dan tevens ingegaan op de derde kennisleemte uit de 1^e werksessie.